

מרים הרים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 428 שאלות המצויות בימי מגיפת הקורונה, ושאלות המצויות אדר תשפ"א

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

הנחת תפילין ע"י אשה, קטן או נכרי

שאלה:

- א. אנשים שנחלשו ע"י הנגיף ר"ל, ואינם יכולים להניח תפילין לבד, האם מותר לבקש מאשה להניח התפילין ולקושרם עליו, או שמא היות שהיא לא חייבת, לא שייך בזה שליחות?
- ב. כמו כן, האם עובד זר יכול לקשור את התפילין עליו או שמא הוא לא בר שליחות ולא יכול להניח אותם?

תשובה:

כתב המשנ"ב (סי' כ"ז ס"ק ו') אם נעשה גידם בימין, חייב בתפילין ויבקש שאחרים יניחוהו עליו, עיי' שם. ומבואר בפוסקים שאפילו אשה, קטן וגוי שפטורים ממצוה זו יכולים להניח עליו, כי עיקר המצוה הוא שהתפילין מונחים עליו ולא עצם הקשירה, וכפי הנוסח "להניח תפילין" ולא "לקשור תפילין", ולכן אין נ"מ מי עושה את מעשה ההנחה, ואף יברך על הנחה זו (עיי' "הגה"ת מיימוני" הל' ציצית פרק א' אות ט', שו"ת "ארץ צבי" חלק א' סי' ח', "כף החיים" סי' כ"ז ס"ק ח' בשם "מסגרת השולחן", שו"ת "שלמה" ח"ב סי' ד').

- ב. אם יכול עדיף שיישע בהזת ידו ובקירוב ראשו וכדומה לצאת גם לדעות המסתפקים והמצדדים להחמיר (עיי' "פסקי תשובות" סי' ל"ט, ושו"ת "שבט הלוי" ח"א תשי"ח).

מסכה משעטנז

שאלה: האם מותר לעשות מסכה לשמירה מבד שיש בו חשש שעטנז?

תשובה: היות שזה משמש לגוף יש לו דין 'מלבוש' (וזהו הסיבה שמותר לצאת בה בשבת שנחשבת דרך מלבוש, הגר"ח קניבסקי שליט"א). ממילא אסור לעשות מבד שיש בו חשש שעטנז. ועוד, אפילו אם אין זה מלבוש, כיון שהמסכה נוגעת בגופו אסור מדרבנן שמא ידבק חוט על בשרו, כמבואר בשו"ע (וי"ד סי' ש"א סעיף א').

התבוננות בבידוד

שאלה: במה יש לאדם להתבונן כאשר הוא נמצא הרבה ימים בבידוד?

תשובה: 'בידוד' בגימטריא 26 שהוא שם הוי"ה, וזהו רמז להתבודד ולהתחזק ב"שית"י ד' לנגדי תמיד", ועיי' "ביאור הלכה" (סי' א' סעיף א') שיסוד של "שית"י" הוא לזכור תמיד שש מצוות שחיובן תמיד. ומספרים על בעל "שבט הלוי" זצ"ל שהעיד על עצמו שבמשך 70 שנה לא עבר יום שלא זכר את שש מצוות התמידיות לפחות מאה פעמים ביום!

שאלות המצויות

זהירות ברצועות התפילין שלא יתהפכו

שאלה: היכן צריך להקפיד ברצועות התפילין שלא יתהפכו, ומה הדין כשצובעים שחור את שני הצדדים?
תשובה:

א. צריך להקפיד שלא יתהפכו הרצועות המקיפות את הראש, וכן הקיבורת של יד פעם אחת, אבל מה שכורך אח"כ על היד, וכן מה שמשתלשל לפניו מהרצועה של תפילין של ראש, אין צריך להקפיד שלא יתהפכו, לפי שאינו מעיקר המצוה. מ"מ משום נוי המצוה ראוי שהשחור יהיה בצד החיצוני בכל הרצועה (משנ"ב סי' כ"ז ס"ק ל"ח).

ב. אם התהפכו הרצועות במקום הקשר פליגי הפוסקים, יש סוברים שיצא בדיעבד ("ביאור הלכה" סי' ל"ג סעיף ג' ד"ה מבחוץ בשם "בית יוסף"), ויש סוברים שלא יצא וברכתו לבטלה ("ביאור הלכה" שם בשם הפמ"ג ו"אלהי רבה" סי' כ"ז).

ג. ואפילו אם צובעים את הרצועה משני הצדדים, אותו צד שהוא מבהיק יותר צריך להיות בצד החיצוני, שהוא צד השיער של עור הבהמה (משנ"ב סי' ל"ג ס"ק כ'), ו"ביאור הלכה" שם ד"ה מבחוץ, וספר "כף החיים" סי' כ"ז ס"ק נ"א).

ד. מה שיש הצובעים בצבע שחור משני הצדדים, הסיבה העיקרית היא כדי שכל הרצועה תהיה ספוגה בצבע אפילו בתוכה, ולכן

אפילו אם נסדק או התקלף קצת מהרצועה (שזה מצוי במקום הקשר), עדיין יש שם צבע שחור, וכשר, אבל עדיין צריכים להקפיד שלא תתהפך הרצועה.

להשתמש בתפילין חברו בלי רשות

שאלה: שכח את התפילין בביתו, האם יכול להשתמש בתפילין של חברו בלי רשות?

תשובה: שואל שלא מדעת בתפילין מותר, אבל יש בזה כמה תנאים: א. שיקפלים כמו שהיו קודם.

- ב. שלא יוציאם מהמקום שהם מונחים (משנ"ב סי' כ"ה ס"ק נ"ג).
- ג. רק אם עושה כן באקראי, אבל בכל יום אסור (ב"ח סי' י"ד), וכעין זה לענין לולב מותר ליטלו שלא מדעתו, רק פעם אחת (משנ"ב סי' תרמ"ט ס"ק ל"ד בשם הפמ"ג).

אולם למעשה מבואר באחרונים שיש להתרחק מזה כמה שאפשר היות שיש הרבה מאוד שמקפידים בזה"ז שלא ישתמשו, כי בקלות יכולים להיפגס, והתפילין שלנו מאוד עדינים (עיי' "כף החיים" סי' י"ד ס"ק ד' שכתב שירא שמים ירחיק עצמו בזה).

בירך על אגוז, ונפל מידו

שאלה: ב'שלוש זכר' בליל שבת מנהגו לאכול אגוז אחד וארבעס אחד ולא יותר כדי להשלים למאה ברכות. מה הדין אם לאחר שבירך על האגוז עבר אחד ודחפו והאגוז נפל מידו על הרצפה, ורוצה לאכול אגוז אחר, האם צריך לחזור ולברך?

תשובה: כתוב בשו"ע (סי' ר"ו סעיף ה') מי שבירך על פירות שלפניו, ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין אינו צריך לברך, וכתב המשנ"ב (שם ס"ק כ') שאם היה דעתו לאכול רק את אלו הפירות שלפניו, לכו"ע צריך לחזור ולברך, עיי' שם. לפי"ז בנד"ד שדעתו לאכול רק את אותו אגוז צריך לחזור ולברך.

קידוש של יום בליל שבת

שאלה: עשה קידוש בליל שבת (והיתה שם טעות בדפוס) ואמר את הפסוקים: "ושמרו בני ישראל... זכור את יום השבת... ברוך... פרי הגפן", ואח"כ נזכר שטעה, האם בדיעבד יצא יד"ח?

תשובה: מכיון שלא בירך את ברכת הקידוש "ברוך... אשר קדשנו... ורצה בנו...", בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולקדש. אם יש בקבוק יין על השולחן, אי"כ ברכת "הגפן" כבר חלה עליו, ומספיק רק למלא את הכוס ולברך ברכת הקידוש (בלי ברכת "הגפן"), (עיי' משנ"ב סי' רע"א ס"ק ע"ח), אבל אם אין עוד יין על השולחן ולא היה דעתו לשתות עוד יין, צריך להביא יין מן הארון ולחזור ולברך גם ברכת "הגפן" וגם ברכת הקידוש.

שתיית מיץ הדר מסלט פירות

שאלה: חתכו פירות לסלט בשבת, והצטבר מיץ בתחתית קערת סלט הפירות, האם מותר לשתותו, או שמא זה נחשב כמו שסחטו פירות ואסור לשתותו?

תשובה: החותך תפוזים ואשכוליות לצורך הכנת סלט פירות, ובעת ההכנה מצטבר בצלחת המיץ של הפירות, מותר לשתות את המיץ ואפילו בפירות הדר שדינם כזיתים וענבים, בכל זאת אין דינו 'כמשקין שזבי' שנחשב טפל לאוכל היות שכאשר יצא היה מעורב מיד עם הפירות (הגר"ש אלישיב זצ"ל, מובא בספר "הלכות שבת בשבת" ח"א פרק י"א סעיף כ"ח).

ומסתבר שאפילו אם כבר אכלו את הפירות ונשאר המיץ בפני עצמו, מותר לשתותו (ספר "ארחות שבת" פרק ד' הערה מ"ד).

קריאת שם ע"ש הסבתא

שאלה: לפני פטירתה אמרה הסבתא שאינה רוצה שיקראו לנכדות על שמה, היות שהיתה שבורה ממצבה. האם למעשה אפשר לקרוא לנכדה את שמה כדי לנכדה ולזכרה?

תשובה: אפשר לקרוא לנכדות על שמה וזה כבודה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

זהירות לכהנים בשעת הלוייה

שאלה: האם כהנים מותרים להשתתף בהלוויה ר"ל, כשאינם עומדים תחת האוהל, אלא רק תחת כיפת השמים?

נא לשמור על קדושת התליון.

תשובה:

א. כהנים חייבים להיזהר רק מטומאת מת עצמו, אבל לנוגע באדם שהוא טמא מת או בכלי שיש בו טומאת מת לא נזהרים בזמן הזה (רמ"א יו"ד סי' שס"ט).

ב. כל זה כשנוגע בו לאחר שכבר נטמא, אבל טומאה בחיבורין כלומר לנוגע במי שמאחיל על המת או נמצא עכשיו באוהל של מת אסור מדינא, משום שטומאת האוהל מתפשטת אליו, ולכן כשהרבה אנשים עומדים צפופים ואחד מהם מאחיל על המת, חייב הכהן להיזהר מלנגוע בו, ולכן הכהנים צריכים להתרחק מאנשים אחרים בשעת הלוויה.

חתן שדיבר באמצע החופה

◀ **שאלה:** בשעת ברכת הנישואין תחת החופה בין ברכה לברכה, אמר החתן לאביו שראש הישיבה שלו הגיע, וביקש לכבדו בברכה. האם זה נחשב להפסק?

תשובה: כיון שברכת נישואין מברכים קודם ברכת "הגפן", ואח"כ מברכים את שאר הברכות (ולא כמו סעודות שבע ברכות שמברכים ברכת "הגפן" בסוף), אסור להפסיק בדיבור בין ברכת "הגפן" (שהיא ברכת הנהנין) לשתייית הכוס, והיות שהחתן הפסיק אפילו בדיבור אחד, שלא נוגע לשתייית הכוס, הר"ז הפסק (עי' שו"ע סי' קס"ז ומשנ"ב סי"ק ל"ו-ל"ז), ולכן צריך החתן לחזור ולברך לעצמו את ברכת "הגפן" לפני ששותה את הכוס.

וכעין זה מי שברך ברכת "המוציא", והפסיק וביקש שיביאו לו סידור לברכת המזון, נחשב להפסק (הגרש"ז אויערבך זצ"ל שש"כ פרק מ"ח הערה י"ד).

הציע דירה למחותן אחד, והמחותן השני כבר ידע ממנה

◀ **שאלה:** מתווך הציע דירה לאחד מהמחותנים, והתברר שהמחותן השני כבר ידע מדירה זו קודם, האם מגיע למתווך שכר תיווך?

תשובה: כל עניני ממונות שהמחותנים מתעסקים בשותפות עבור הזוג, כגון רכישת דירה, רהיטים וכיוצא בזה, דינם כשותפים, ולכן אם אחד מהמחותנים כבר ידע וראה את הדירה קודם, אין לו שכר כלל. אא"כ קירב הדבר ע"י שדיבר על לבו של המחותן, יש לו דין חצי מתחיל, וכן אם לא ידעו כלל, הר"ז כאילו הציע לשניהם ("פתחי חושן" ה' שכירות פרק י"ד הערה ג').

הלכתא למשיחא – בקרוב

מי חטאת רק בירושלים או בכל מקום

◀ **שאלה:** היות שכל הכלים בבית הם חשש אבי אבות הטומאה (משום חרב ה"ה כחלל) או אב הטומאה, האם צריכים להביאם לירושלים כדי להזות עליהם בשלישי ושביעי, או אפשר להביא מי חטאת לכל מקום?

תשובה: כתב הרמב"ם (הל' פרה אדומה פרק י' הל' ב') שמולכין מי חטאת ממקום למקום ומעיר לעיר, ופעם אחת העבירו בכלי בספינה בירדן, ע"י ש.

איתא במשנה (מסכת פרה סו"פ ג') שחילקו את אפר החטאת לכ"ד משמרות כהונה, וברמב"ם (בפיה"מ שם) מפרש שהיו שומרים זאת במקום מיוחד מחוץ לעזרה. אבל בתוספות יו"ט (שם) מפרש שהיה אצלם בעיירותיהם כדי שיוכלו כל ישראל לקחת מהם ולא יצטרכו לנסוע לירושלים, ואף בחו"ל היו מזין, עכ"ל.

וכן מבואר ב"משנה למלך" (הל' אבל פ"ג הל' א') וזכרני שראיתי במקום אחד (תוספתא פרה פרק ג' סוף הל' ג', הובא בר"ש שם פרק ג' משנה ג') דכשלו לבבל והולכו עמם אפר פרה, וע"ע בגמרא (נדח וי:). שבימי עולא היו מטוהרים בגלל יין ושכמים שיהיו טוהרים לנכסים ולמנחות שמא יבנה בית המקדש, וביאר ר"ש (חלה פ"ד מ"ח) שהיו מזים אפר פרה על טמאי מתים.

הבאת אפר פרה לחוץ לארץ

◀ **שאלה:** האם לפ"ז יביאו אפר פרה גם לחוץ לארץ כדי לטהרם, או שמא יצטרכו להביא את כל הפציהם לארץ ישראל כדי שלא יטמא אפר חטאת משום טומאת ארץ העמים?

תשובה: מדברי ה"משנה למלך" (הני"ל) משמע שלא גזרו על זה משום טומאת ארץ העמים, אולם כבר כתב ברע"ב (פרה פ"ג משנה ג') שהא דהולכו אפר פרה עמהם לבבל ולא נטמאה משום ארץ העמים דלא גזרו טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה, ע"י שם. ולפי"ז יש לדון אם לאחר ביאת המשיח תתבטל גזירת טומאת ארץ העמים או לא (וע"ע "מצפה איתן" חגיגה כ"ה). שדך לפי תוספות בזבחים שמא לאחר שקידשו את אפר החטאת וערבבוהו עם מים לא גזרו בזה על טומאת ארץ העמים. אבל תוספות בחגיגה לא סברו כן, ע"י שם. ועדיין צ"ב על האדם המביאו שהוא נטמא בטומאת ארץ העמים.

והא כמבואר בגמרא (חגיגה כ"ג). וברמב"ם (פרה פרק י' הל' ב') שהביאו ע"ג ספינה בירדן, אולי מדובר ממקום למקום בתוך גבולות ארץ ישראל.

ועוד יש לדון, לאחר שגזרו חז"ל שלא להעביר מי חטאת ע"ג הנהר (כמבואר בגמרא חגיגה שם וברמב"ם שם) אולי אסור להעביר אפילו במטוס מעל הים.

טיסה לירושלים במסוק (הליקופטר)

◀ **שאלה:** מאחר וצמיו עומס רב של מיליוני אנשים שיבואו לבית המקדש, האם אפשר יהיה לטוס לירושלים במסוק?

תשובה:

א. רוב המסוקים, היות שהם עשויים ממתכת ועוברים בקביעות מעל בתי קברות, הרי הם אבי אבות הטומאה, ומי שטס בהם נעשה אב הטומאה ולא יוכל להיכנס למקדש. ואפילו אם הם יותר מארבעים סאה.

אבל אם יש מסוקים שברור שהם רק אב הטומאה, יכולים לטוס בהם, והנוסע נעשה לראשון לטומאה ויצטרך רק טבילה והערב שמש, ולכן יום לפני החג יטבול בירושלים ובערב יהיה טהור.

ב. גם אם יעשו חור או ישברו את המנוע של המסוק ואז נעשה שברי כלי, ותתבטל ממנו הטומאה, סו"ס לאחר שיתקנוהו תחזור הטומאה עכ"פ מדרבנן (כמבואר במשנה כלים פ"ב מ"א).

ג. במדרש "שוחר טוב" (פרק מ"ח) מביא שעתידיים ישראל לבוא לירושלים על ידי עננים.

ויש לדון האם עננים אלו הם רק בנסיעה חד פעמית לירושלים או שמא יהיה אפשר להשתמש בהם גם בחזור מירושלים לשאר עיירות שבארץ ישראל.

ד. וב"ילקוט שמעוני" (ישעיהו רמ"ז תק"ג) על הפסוק: "וְהָיָה מִדֵּי הַדָּשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָּל בְּשָׂרָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר ד' " (ישעיהו ס"ו, כ"ג), שבשבת ובראש חודש באים העננים וטוענים אותם ומביאים אותם לירושלים, והם מתפללים שם בבוקר, וכשחל ראש חודש בשבת באם העננים פעמיים. פעם אחת בוקר וטוענים אותם ומתפללים שם, ואח"כ 'מחזירים אותם לבתיהם', ושוב לוקחים אותם במנחה.

ד. ו"וְהָיָה בְיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׂוֹפָר גָּדוֹל" (ישעיהו כ"ז, ג'), מפרש ה"טעמא דקרא", ביום ההוא כולם יבואו ע"י העננים, ויהיו כולם טמאי מתים ולא יוכלו להיכנס לעזרה, רק ישתחוו בהר הבית, דטמא מת נכנס לשם. והזבים לא יוכלו להיכנס גם להר הבית וישתחוו בירושלים. אבל מצורעים לא יהיו אז, דכל זמן שכהן לא טימאו אינו טמא ולכן כולם יכנסו לירושלים.

ענינים שונים

כמה גרעינים יש ברימון

◀ **שאלה:** שגור בפי ההמון שיש תרי"ג גרעינים ברימון, האם יש מקור לדבר הזה?

תשובה:

א. כתב המלבי"ם (פי תצוה פרק כ"ח ברמזי בגדי קודש) לכן בגדי כהן גדול נעשה עם רימונים שיש לו תרי"ג גרעינים כנגד תרי"ג מצוות (וכ"כ המלבי"ם בשיר השירים פרק ד' פסוק ג' ובפרק ח' פסוק ב').

ב. וכן כתב ב"דרשות חתם סופר" דף רמ"ט) ש"מלאים מצוות כרימון" משום שברימון יש תרי"ג גרעינים כנגד תרי"ג מצוות, וכבר כתבתי זה בכמה מקומות, ע"י שם.

ג. בספר "עוד יוסף חי" (לה"ב איש חי" דרשות, פתיחה רביעית עמ' כ"א ד"ה כל), כתב שלכן מברכים ואוכלים בגלל ראש השנה "שנהיה מלאים מצוות כרימון", כיון שיש בו גרעינים יותר מן תרי"ג, ע"י שם.

ד. מספרים שהגר"א מוילנא זצ"ל ביקש מתלמיד שנסע לאיטליה שיביא לו רימון, והגר"א מנה את כל הגרעינים ומצא בדיוק תרי"ג גרעינים (קובץ "תורה שבעל פה" גיליון מ', עמ' ס"ד).

ה. אמנם בשם הגאון מאוסטרובצא זצ"ל מובא כי זה שקר מה שהעולם אומרים שיש תרי"ג גרעינים ברימון (קובץ "היכל הבעש"ט" גיליון י"ג).

ו. וכן הובא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א: 'העולם אומרים שיש תרי"ג גרעינים ברימון, כמו שכתב המלבי"ם זצ"ל בפסוק: "כַּפְלֵחַ הָרִמּוֹן" (שיר השירים ד', ג'), והגה"צ רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל אמר שהבחורים בישיבה ספרו ולא היה מדויק, עכ"ל (מחזור "שיח שפתותינו" עמ' 76).

ז. בספרי מלקטים מביאים שיש רימונים שיש להם רק חמש מאות גרעינים בערך, ויש רימונים שיש בהם למעלה משבע מאות גרעינים, וכנראה שיש כמה סוגי גדלים ברימונים, ולכן אין זה סתירה לכל הני"ל.

ח. וכן כתב בספר "שבט המוסר" (פרק י"א אות מ"ו) שיש כמה סוגי רימונים, אך בכל עץ יש מספר שווה של גרעינים בכל הרימונים שבו.

ולפי"ז יש לדון אם תעברו כמה רימונים שלא יודעים מאיזו שנה הם, מהשנה או משנה שעברה, והרי אי אפשר לעשר אחד על השני, האם אפשר לסמוך על מספר הגרעינים ולשייך אותו לדעת שזה הגיע מאילן זה (ול"ע האם כמו שמבואר בצ"ח ובעוד אחרונים שבוז"ז נתקטנו הפירות, האם בגלל זה נתקטנו גם מספר הגרעינים).